

encreuaments en alguna d'aquestes variants, i el mateix Mistral n'usà una de més encreuada encara. «E la palun, e l'oundo, e l'auro, / de si doulourous bram restouitsson / nou jour ---», *Mireio* (XI, 60.7).

En fi també hi ha formes oc. provinents de TINNIRE, sense el prefix RE-: «trení. vibrer», «trení: vibration sonore» a la costa girondina (Moureau, *Pat. de la Teste*), «trení. retentir» en Noulens (*La flabuto gascouno*) que és de cap a la Garona mitjana, «trenir (antic segons la -r) résonner, retentir» ha estat bearnès (Lespy-R.), i el TdF hi afegeix roerg *trandi* i llemtundí; «Quan l'aubo aclarirà lou cèu / e que tunderà la campano, / l'an nauèt a coho de nèu / mestrejerà per mount e plano» (Léop. Médan, *Arm. d Gasc* 1935, 17), on potser hi ha part de l'oc. ant. *tindar* «tinter», fr. *tinter* TINNITARE De TINNIRE amb sufix -eco: «tenècos: cliquettes, castagnettes, crécelle» (Dupleich, *Pat. StGaudens*)

D'aquest hi ha hagut algun eco en català. *Tindar* (les esquelles) per 'ressonar' usa el vallespirenc Edm Brazés (*L'Ocell i les Cureses*, 1950, 35)

En unes Ordin. fetes en unes Corts de Jaume II (que han de ser de les corts de 1292, 1300 o 1301) «establím que nuyll hom --- no gos jugar a negun joch de daus, ne a *tindaurèyl*, ne a jugesa ne a cabraboc ---»: Brocà llegí malament c- per t- (AIEC I, 274, § 34), però es tracta de *tinda+orell(a)* 'ressona, orella' (cf. *tindarella* PDPF), altrament, veg una cita del *joc de tindaurèyl*, a. 1284, que he donat a JOC, segons l'article d'Alart en RLR IV, 361. *Tindarell* figura en context llatí en un doc. de 1382, p. p. Carreres Candi (monogr. de *StHilari Sacalm*, 116, 162); i una variant en «un tauler de *dindorella*» a 1419, *InvLC* I d'una variant *dindar* deu venir *dindarella*, nom d'una mena d'esquella, que usa MrnVayreda (*Puny* 1, 4 XXIV, 367 (282)).

DERIV : *Retruny* m (DFa.): «el *retruny* espantós del canó màxim» (EmVilanova, *Plor i R*, 81 4), «arrastrant-me de nou a la inconsciència del no-ser, però no, com abans, entre baucis tenebrosos i *retrunys* infernals, sinó embolcallat de celisties lluminoses, dolces harmonies ---», MrnVayreda (*Puny* 1, 4 XXV, 392 (300)), «el meu dolent veí va rebre un cop de puny / que me sembla n'oir encara lo *retruny!*», Saisset (*Catal d R*, 143); «en aquest recés, on no arriben el *retruny* de les armes ni els clams hostils dels lluitadors ---»; «la imatge més indiferent entrebancava la cavalcada, la trenca-va en sec, i això produïa al Bajalta un *retruny* dolorós», Coromines («El Poble Català», 19-IX-15, reprod en *D i Rec*, vol. II; *Prometeu*, XIII, § 1, p 212) «Barcelona, ciutat dels neus somnis / més purs! El *retruny* del canons, de les bombes la urpada, / l'esquinç en ta carn dels abusos, la folla presència / del puny de la / guerra damunt el teu cos de matrona!», A. Esclasons, 1938. *Retrony* (Torr. d M, supra) *Retrunyent Retrunyidor Retrunyivol*

RETURAR Ja estudiat aquest mot, balear i abans general, entre les variants prefixals de ATURAR (1, 486b25-39) Tr. 'Disminuir, torbar, entrebancar': «pri-

mavera freda y boirosa --- temps nuvolat: --- les malures y l'herba *returen* la creixensa de les plantes, y tot és raquític i migrat ---», JnRosselló (*Manyoc*, 126); *returar-se*, Bart. Ferrà, *Comèdies* I, *IdOr*, 185. A Menorca 'pendre una actitud torbada o reservada': «Els ulls d'ell van trobar-se amb els de na Cuanita, que eren negres i *rasgados*, i la Sra. Dolors va reparar que el desconegut *se returava*», Ruiz i Pablo (*Nov. Men*, *IdOr*, 64). *Returada* Una reliquia de la vida del mot en el Princ deu ser el postverbal *retura*, que en la locució a *tota retura* comunicà el cappare floralista Fc. Matheu per al DAG, com a usada a Argentona, en la frase «a *tota retura* farem açò o allò» = «en todo caso, a todo evento». Era exactament com ho definia Lab. 1840, però en una variant *rotura*: més que dissim. de la primera vocal hi degué haver assimilació (cf. *renyó* > *ronyó*) i el sentit fonamental no serà 'ruptura' sinó 'a tota reserva, a reserva de qualsevol cosa'.

Retut, V. *retre* *Retxa*, *retxadet*, *retxador*, V *retxa*

A *retxamango*, *llançar a ~* (Elx, DAG) «arrojar de mala manera, sin cuidado», sembla deformació del cast. *remachando* pròpiament 'donant un cop violent, una martellada', amb metàtesi i contaminació de *retxa+mango* ('el del martell')

+RETXAR, 'cantar, certs ocells', a l'Ebre els perdigots: «altres perdigots --- engelosits per la veu provocadora, s'apropen, desafiadors, *retxant* i fent la castanyola» que Bladé i Desumvila (*Bemissanet*, 176) defineix «manera de cantar dels perdigots lliures, quan responen al desafiament del mascle engabiata» onomatopeia que a les comarques de la línia Lleida-Tarr. hem vist en la variant **atxar* i Verdaguier ho recollia en la derivada *ratxejar*

DERIV : En la forma de l'Ebre es degué estendre fins a València, car d'aquí deu venir *retxiu* que, en el sentit de 'xerradissa, enrenou', ja va usar Timoneda, mj. segle XVI, aplicant-ho burlescament a un home, a qui posa també un sobrenom ocellivol. «segons cantau --- en lo mig de l'estiu --- puix nos dau tant de plaer, / raó és que us donem muller, / però voldria saber / d'on sou, ab vòstron *retxiu*, / don Pipiripiu!» (*Flor d'Enamorats*, § 42, p. 99), que amb raó relaciona Joan Fuster, en la seva ed., amb el mot que, en grafia ultracorrecta d'apitxat, usà Galiana en la *Rondalla de Rondalles*, amb un sentit figurat com 'botzineig, mormol, queixa': «Si hu, de quan en quan, no llançara alguns *rejus* --- li pujarien a cavall». També Escrig 1851 (de qui ho afanà després el plumífer de Salvat, però no Lab) hi posa la grafia bàrbara *regiu*, entenent-ho com «chufleta o burla o dicho picante, rechifla»: pensava és clar, en un derivat de *xiular* com el cast *rechifla* ho és de *chiflar*. I no descartem que hi hagi influència d'aquell verb nostre; ni tampoc que Escrig en deformi un poc el sentit, per la pseudo-etimologia; ni que hi hagi, encara, alguna influència de *reixiu* 'rosada', però la terminació ha de venir sobretot del xiu-xiu o xiuxiuejar que és propi de tants moixons.